

SATT PÅ

Undantag på Österlen

Karavaner av bilar kör sakta och lugnt längs landsvägarna som kantas av solvarma, torra åkrar. Förarna tar god tid på sig. Landskapet runt om är vackert som ett konstverk och förtjänar att beskådas under bilturen.

Karavanen saktar in. De närmar sig huset där den gul-röda bollen låter meddela att här är dörrarna in till ateljén öppna just idag. Här är besökarna välkomna att träffa konstnärinnan, skåda hennes senaste verk och känna dofterna av olja och terpentin.
Det är Konstrunda på Österlen.

Konstrundan på Österlen har blivit ett begrepp som förknippas med öppna ateljéer, vacker konst och en upplevelse för hela själen.

– Den allra första utställningen i ickearrangerad form var 1968, berättar Eva Fristedt, intendent i Österlens Konstrunda.

– Föreningen Östra Skånes Konstnärers Gille (öskg) bildades 1974 och den första utställningen i föreningens regi var 1975.

Ett antal konstnärer hade flyttat ut på landet och tyckte att det var svårt att nå sin publik. En av dem kom på idén att bjuda hem publiken istället och det fungerade redan från början. De första åren hölls konstutställningarna på Österlen under pingsten, men det ändrades till påsken eftersom utställningarna då kunde pågå under längre tid. Idag uppskattas att mellan 50.000 och 100.000 personer rör sig ute på Österlens småvägar dessa dagar. Liksom många lantbrukare med sina traktorer. Under påsken brukar nämligen vårbruket börja.

– Det är väldigt trevligt under Konstrundan, säger Gertrud Tufvesson, som tillsammans med sin man Pelle Tufvesson driver gården Hagestad 48 och hyr ut "Karnas undantag".

– Det är liv och rörelse och ett väldigt drag. Folk kör jättesakta och svänger av snabbt utan att blinka när de ser en liten skylt om konst.

"FINGERSPITZGEFÜHL"

Gertrud och Pelle åker själva gärna runt på Konstrundan om de hinner. Våren är en hektisk tid på gården. Jorden skall harvas, gödslas, harvas och sås. Sparris skördas. Grisarna skötas.

Harvning och sådd av gårdens 120 tunnland tar några dagar. Först harvas jorden en gång, sedan gödslas den, sedan harvas den igen och lämnas att torka i solen i ett par timmar. Till sist harvas

den en tredje gång innan det sås. Skulle det börja regna mitt i alltihop får man börja om från början när jorden är torr.

– Vi börjar inte förrän vi är säkra på att vädret kommer att hålla sig 2-3 dagar, berättar Pelle.

– Vi kollar vädret på DMI (Danmarks Meteorologiske Institut) och så lär man sig läsa vädret själv. Det är en oerhört erfarenhetsbaserad verksamhet det här. Lantbruk är mycket "Fingerspitzgefühl".

När vädret är bra ger sig Pelle ut med traktor och harv. Som på en given signal är alla lantbrukare iväg samtidigt – utan att ha konfererat med varandra. Och eftersom det brukar vara till påsk, blir det till att trängas med traktorerna när man är ute på Konstrunda. Men det gör ingenting. Under en Konstrunda har man inte bråttom.

I år är det 110 konstnärer som öppnar sina dörrar till ateljéerna av föreningens 141 medlemmar. Dessutom är det flera andra konstnärer, som inte är med i öskg, som ställer ut och visar sina alster. Ungefär tio olika besök kan man räkna med att hinna med på en dag.

Samlingsutställningen på öskgs egen konstgård Tjömedalagården är en bra utgångspunkt för konstutflykten. Här finns alla föreningens konstnärer representerade och man kan bilda sig en uppfattning om vad de gör och vilka man vill åka ut till och se fler verk av. Det är både konstnärer och konsthantverkare; möbelformgivare, textilkonstnärer, krukmakare, glasmästare och landskapsmålare. För att nämna några. Eftersom det är designår i år har konsthantverkarna en alldeles egen samlingsutställning i Tomelilla. I utställningshallarna och hos konstnärerna finns en karta med alla ateljéer utmarkerade.

SMÅGRISAR OCH STORA SUGGOR

Hagestad 48 är en gård med spannmålsproduktion och smågrisuppfödning. Det odlas sockerbetor, vete, korn, ängsgröe – och sparris. I stallet bor 48 suggor med sina smågrisar.

– Vi har haft suggor i 13 år nu, och när vi började var det ingen som trodde att jag skulle tycka det var kul, säger Pelle. >>

ÖVERST T.V.: GERTRUD VISAR EN AV DE AVMÅLADE GÅRDARNA I GRANSKAPET; GÅRD NUMMER 12. ÖVERST T.H. OCH NEDERST: I KARNAS UNDANTAG LYSER GERTRUDS TAVLOR UPP PÅ VÄGGARNA.

"LJuset är både gult och blått. Det är mycket himmel och det ljusa är väldigt ljus."

>> – Men det är trevligt. Det är stor skillnad på att ha djur och att inte ha djur. När man har djur är man mitt uppe i livet. Man ser dem födas, växa och ibland också dö.

Boxarna är ordentligt halmade och i hörnen lyser röda värmelampor där kultingarna trivs. De skuttar och hoppar runt. Nöffar och ger ifrån sig illtjut. Nyfikna, men försiktiga på samma gång. Tryggast känner de sig hos mamman.

Lukten i stallet är stark, men man vänjer sig snabbt. Suggorna äter när de vill och har fri tilldelning av foder.

– De är kloka och lättlärdas djur. Det märks eftersom de snabbt lär sig hur foderautomaten fungerar och på att de känner igen mig. När vi flyttar dem från en box till en annan, när det är dags för dem att föda, vet de vart de skall.

Kostallet som grisarna bor i byggdes 1925. Varannan månad föds nya griskultingar. Ungefär 160 smågrisar varje gång. När de är 75 dagar gamla säljs de vidare. Då väger de cirka 25 kilo. Suggorna väger 300.

Gästerna på gården får följa med in i stallet när Pelle eller Gertrud är med och de berättar gärna om hur grisskötseln fungerar. Till exempel får deras grisar ingen antibiotika i fodret.

Gården har varit i Pelles släkts ägo sedan 1840. Innan dess bodde det en präst här. Undantaget byggdes 1904.

UNDANTAGET – ETT KONSTVERK I SIG

Undantag byggdes till de äldre, pensionerade jordbrukarna och för att en yngre förmåga skulle få ta över gården så ingick det att hålla med värme och hus till den tidigare jordbrukaren. Övertagaren var ofta den yngste sonen. I byn Hagestad är undantagen stora. Karna, som var Pelles farfars mor, ville ha ett tjustigt boende på sina äldre dar. Hon ville nämligen bräcka sin kusin som bodde i ett skänst slott...

KONSTRUNDAN PÅ ÖSTERLEN PÅGÅR UNDER TIO DAGAR. FRÅN LÅNGFREDAGEN FRAM TILL DEN 3 APRIL. RUNT OM I LANDET ARRANGERAS FLER KONSTRUNDOR. EN DEL UNDER PÅSK, ANDRA UNDER KRISTIHIMMELFÄRDSHELGEN. VISSA VID PINGST. PÅ EN DEL HÅLL HAR MAN KONSTRUNDORNA PÅ HÖSTEN. HÖR MED TURISTBYRÅN PÅ ORTEN – DE VET SÄKERT.

Och visst påminner det en aning om ett slott när man stiger in i hennes undantag. Det är högt i tak och de bågformade fönstren släpper in mycket ljus. Trägolven skyddas av stora mattor och i taken hänger ljuskronor. Det märks att Karna gillade borgerlig inredning i sekelskiftesstil.

Glasverandan med det kaklade golvet skulle behövas fixas till, tycker Pelle.

– Men om vi skall måla och göra i ordning så vill vi känna oss för så att vi inte förstör något.

LEVANDE KONSTUTSTÄLLNING

Huset är väl omhändertaget. I hallen innanför verandan är väggarna målade som marmorblock. Den nedre delen av väggen täcks av en fasad av grövre sten. Eller? Duktiga konstnärer har satt sin prägel på Karnas Undantag. Väggmålningar och takmålningar lurar ögat att tro att man ser något som inte finns. Allt är original och aldrig renoverat. Det har inte behövts.

Från det rymliga bonnaköket med agaspis och köksbänk längs med hela fönsterväggen, slingrar sig en trappa upp till andra våningen. Här hittar vi ett nyrenoverat badrum och tre stora sovrum.

– Den blå tapeten har suttit där sedan huset byggdes. Eller i alla fall sedan min farfar bodde här, säger Pelle.

Tapeten är helt omärkt av tidens spår. Den är varken gulnad eller skavd i ett endaste hörn. Ytorna är rymliga och rummen har stora garderober som man kan gå in i. En låda full med leksaker väntar på att huset skall fyllas av leklystna barn.

– Det är ofta två familjer som bor här ihop. Eller så är farmor, farfar, morfar och mormor med, säger Gertrud.

– Och alla hittar de sitt eget favoritrum!

Rummen är sparsamt utsmyckade på ett smakfullt vis. Men så gott som varje rum förgylls av tavlor – ofta med landskapsmotiv

SID 6: STRANDVASS OCH ÅKERLANDSKAP, EN OVANLIGT SNÖIG VÅRDAG PÅ ÖSTERLEN. ÖVERST T.H.: PELLE OCH GERTRUD TUFVESSON HAR HYRT UT SITT UNDANTAG SEDAN 1999. MITTEN T.H.: BILLY. TROLIGEN SKÅNES KELIGASTE HUND. NEDERST T.H.: KARNAS UNDANTAG ÄR VÄL OMHÄNDERTAGET. INOMHUS ÄR BÅDE TAKMÅLNINGAR OCH AGASPIS KVAR SEDAN Huset BYGGDES.

från trakten eller bilder på blommor i kruka eller på eldgula pumpor. Konstnärinnan heter Gertrud Tufvesson.

– Jag målar mest med akryl, eftersom det torkar snabbare än olja, säger Gertrud.

– En gång cyklade jag runt i bygden och tecknade av gårdarna och sedan målade jag dem här. Som en ”byamålare”, som åker runt och målar gårdar. Det var en idé jag fick. En annan tanke jag har är att jag skall måla hela byraden här i Hagestad.

Tillsammans med sex väninnor har Gertrud en målargrupp som träffas varje onsdag i en lokal i Ystad.

– Vi har målat ihop i 8-9 år och gör det för skojs skull. Vi är en kompisgrupp som målar istället för att ha syförening.

För tre år sedan ställde de ut i en lokal i Borby under påskveckan, och det är något de gärna vill göra igen.

– Jag har funderat på att använda det stora rummet i Undantaget som utställningshall. Vi har ju parkeringsplats, så det skulle kunna fungera.

Som konstintresserad förstår Gertrud mycket väl varför Österlen blivit så omtyckt av just konstnärer.

– Man anser att ljuset är speciellt och påminner om Provence och Toscana, och jag tycker själv att det är ett speciellt ljus. Det är både gult och blått. Det är mycket himmel och ingen granskog som suger upp allt ljus. Det ljusa är väldigt ljus. Om jag har varit borta länge, så saknar jag ljuset. Är jag där det är mycket skog så är den precis som en ridå för ljuset. Men det är klart, jag är ju född här, så jag är väl präglad...

Det milda klimatet med en sommar som hänger kvar långt in på hösten och faktumet att det regnar mindre här än i kringliggande trakter, talar också till popularitetens fördel. Detta och ljuset är troligen varför så många konstnärer söker sig hit. Och därför som så många österlenbor odlar sin konstnärliga ådra. Många av dem ställer ut under påskveckan, öppnar dörren till sin ateljé och bjuder besökarna på kaffe. Besökare som färdats genom det skånska odlingslandskapet i dess brädaste dagar. Är du ute och kör; håll utkik efter Hagestad radby. Den har en alldeles egen historia att berätta. 🍷

HAGESTAD RADBY

Hagestad by är Sveriges längsta bevarade radby med sina 2,5 kilometer. Bybildningen har sitt ursprung i medeltiden och är en unik bebyggelsemiljö med rötter i 1000-talet. I försvarssynpunkt var det bra att samla byns hus tätt intill varandra, men vid enskiftet 1827 tvingades över hälften av gårdarna att flytta. Det som gör byn unik är att den än idag till stor del bevarar den karaktär byn ursprungligen hade, då den bestod av 50 bondgårdar tätt följda av varandra. De luckor som blev efter att gårdarna flyttat, har nu till stor del fyllts igen av undantagsvillor och boningshus. Längs vägen ligger stenlängor, skånelängor och tegelgårdar. Nästan alla på den norra sidan av vägen. Gårdarna i en radby numreras alltid från öster till väster. Hagestad 48 är den gård som idag ligger längst västerut.

“UNDANTAGET BYGGDES 1904 FÖR ATT BRÄCKA KARNAS KUSIN SOM BODDE I ETT SKÄNST SLOTT...”

